

Életmód és mindennapok a Kádár - korszakban

Kronológia:

1963: Amnesztiarendelet

1968-1972: "Új gazdasági mechanizmus."

1966: Az első táncdalfesztivál - milliók nézik.

1967: A gyes (gyermekgondozási segély) bevezetése - a gyermek két és fél éves koráig.

1969: Gyes 3 évig.

1968-1978: A munkaidő 44 órára csökkentése az iparban, majd ennek kiterjesztése más ágazatokra; kéthetenkénti szabad szombat biztosítása.

1975: Átgördül a záhonyi határon a százezredik Zsiguli. A zánkai balatoni úttörőváros átadása (évi 25 000 gyerek üdül itt).

I. A KÁDÁR - RENDSZER JELLEGE

Kádár János csak két rövid időszakra állt a kormány élére, az Elnöki Tanácsnak pedig csak "egyszerű tagja" volt. Ennek ellenére **1956 vége és 1988 között** az MSZMP első titkáraként egyértelműen ő volt az ország vezetője. Ezért nevezhetjük **ezt az időszakot Kádár - korszaknak**.

A Kádár - korszakban a politikai rendszer és az uralkodó ideológia a Rákosi - rendszerhez képest nem változott. Megkérdőjelezhetetlennek számított az egypártrendszer, a parlament szerepe jelentéktelen maradt, cenzúra működött, a külpolitikában pedig meghatározó volt a Szovjetunióhoz fűződő "barátság".

Változott a hatalmon lévők stílusa, a hatalom gyakorlásának módszere.

Kádár ügyelt arra, hogy ne épüljön ki körülötte olyan személyi kultusz, mint Rákosi körül. A párt és állami vezetők kirívó kiváltságai mérséklődtek. A terror csak a hatvanas évek elejéig volt tömeges (1963-ban közkegyelemben részesítették a politikai foglyokat. A szabadon bocsátottak sokáig nem térhettek vissza eredeti munkahelyükre, és évekig megfigyelés alatt álltak. Az amnesztia volt a feltétele, hogy az ENSZ levegye napirendjéről a magyar ügyet.), a politikai üldöztetés többnyire a rendszer ellenfeleit sújtotta, az alkalmazkodó állampolgárokat azonban nem. Az emberektől nem várták el, hogy lelkesedést tessenek, csupán azt, hogy ne legyenek ellenségesek a rendszerrel szemben. Míg a rákosista korszak politikája az "aki nincs velünk, az ellenünk van" szlogennel fejezhető ki, addig a híressé vált **kádári szólam** szerint: "**aki nincs ellenünk, az velünk van**". Szabadabbá vált a szellemi élet, megszűnt Magyarország elszigeteltsége, ismét lehetett külföldre utazni.

A *szocialista országokba* könnyebb volt eljutni, ehhez az *ún. piros útlevelet* kellett kiváltani. Ha viszont valaki *"nyugati" országba* akart utazni, akkor ezt az *ún. kék útlevéllel* tehetette meg. Erre azonban csak a hetvenes évektől, és csak háromévente kerülhetett sor, szűkös valutakerettel. A politikailag megbízhatatlanoktól - akik közé sokszor olyanokat is beleértettek, akiknek pl. "disszidált" valamelyik rokona - a rendőrség bírósági döntés nélkül megtagadhatta az útlevél kiadását.

A viszonylagos bőséges és folyamatos áruellátás és a viszonylagos szabadság a Kádár-kori Magyarország védjegyévé vált. Hazánk lett "a legvidámabb barakk" a szocialista tömbön belül, ezért is emlegették az itteni rendszert "gulyáskommunizmus" -nak, illetve "frizsider-szocializmus" -nak.

Kádárnak, aki 1956 végén az ország egyik leggyűlöltebb alakja volt, a hatvanas - hetvenes években nőtt a népszerűsége. Az emberek vele azonosították a lassú gyarapodást és a hétköznapi élet viszonylagos nyugalalmát.

A hatvanas évek során kialakult egyfajta hallgatólagos közmegegyezés: a rendszer eltűri, hogy az emberek saját jólétükkel foglalkozzanak, cserébe elfogadják a fennálló hatalmat, s "elfelejtik" annak eredetét.

II. "FRIZSIDERSZOCIALIZMUS"

A 20. század utolsó harmadában a mezőgazdasággal *foglalkozók* aránya jelentősen csökkent. Az ipari munkások aránya 1970-ben volt a legmagasabb, majd ez is csökkenni kezdett. Ezzel szemben a harmadik szektorban (szolgáltatás, kereskedelem, egészségügy, kultúra, oktatás, közigazgatás) folyamatosan nőtt a foglalkoztatottak száma.

Az 1960-as évektől lassan javultak az *életkörülmények*. A táplálkozásban visszaszorult a burgonya és a tésztafélék aránya, növekedett a tejtermékeké és a húsféléké. Ugyanakkor jelentősen emelkedett az alkoholfogyasztás: sör és tömény szesz. Jelentősen csökkent a korábban milliós tömegekre jellemző szegénység, amelyben még az élelmiszer beszerzése is gondot jelentett: már nem milliós, "csak" százezres tömegre volt jellemző.

A Kádár - rendszerben javultak a *lakásviszonyok*.

Lakáshiány (ingázók) => 1961-ben 15 éves lakásépítési tervet hirdettek. Ez alatt 1 millió új lakás épült. Ekkor jöttek létre a házigyári elemekből készülő, összkomfortos, tehát fürdőszobás és központi fűtéses, de kisméretű lakásokból álló lakótelepek. A lakáshiányt azonban ezekkel sem sikerült felszámolni.

Javult a *tartós fogyasztási cikkekkel* való ellátottság. Egyre nagyobb számban vásároltak tartós fogyasztási cikkek: porszívó, mosógép, hűtőszekrény, majd személyautó. Míg 1970-ben csak 213 000 magán gépkocsit tartottak nyilván, 1988-ban már több mint 1,5 milliót. (Trabant, Zsiguli, Skoda - több évig kellett gyűjtögetni, és várni egy autóra.) A személygépkocsi lehetővé tette, hogy a családok kimozduljanak. Általánosan elterjedt a nyaralás szokása, és bővült a külföldi utazások lehetősége. Viszont e látványos növekedéssel nem tartott lépést az úthálózat fejlődése.

100%-os lett a társadalombiztosításban részesülők aránya

A jólét ára => mivel a politikai vezetők a rendszer stabilitása szempontjából kiemelt jelentőséget tulajdonítottak az *életszínvonal emelésének, elhanyagoltak egy sor, kevésbé fontosnak ítélt területet, mint például a távközlés vagy az úthálózat fejlesztését*. A nagyvonalú szociális intézkedések bevezetésekor nem számoltak a hosszú távú következményekkel. A társadalombiztosítási kiadások 1960 és 1980 között a 8-szorosára nőttek, ami messze meghaladta a gazdaság egészének növekedését, sőt, a költségek növekedése folytatódott a nyolcvanas években is, amikor a gazdaság növekedése már megtorpant.

Az életszínvonal emelkedésének árát azonban nemcsak az állam fizette meg, hanem az emberek is, akiknek jelentős része *ún. második gazdaságban* is dolgozott. (háztáji, fuszás, lakásépítések) A hetvenes években a magyar családok mintegy háromnegyede szerzett jövedelmet a második gazdaságból.

Nőtt a deviáns jelenségek száma: az öngyilkosságok aránya 1950 és 1980 között a duplájára nőtt. Az alkoholisták száma folyamatosan emelkedett. Becslések szerint 1988-ban több mint félmillióan szenvedtek ebben a betegségben.

III. OKTATÁS

A hetvenes években az alapfokú oktatásban áttörés következett be: *a felnőtt népesség többsége elvégezte legalább az általános iskola nyolc osztályát.* Az egyetemi, ill. főiskolai képzésben részesülők aránya alapján viszont európai sereghajtók közé kerültünk. Nem csak a nyugati, de még a szocialista országok többsége is le hagyott minket ezen a területen.

IV. CSALÁDOK ÉLETÉNEK ÁTALAKULÁSA

A korszakban a családok élete is jelentősen megváltozott: *nőtt a válások száma*, 1950 és 1988 között a duplájára.

A gyerekszám folyamatosan csökkent, ugyanakkor csökkent azon nők aránya, akiknek nem született gyereke. *Az egy - két gyerekes családok váltak jellemzővé.* A nők munkába álltak, kevesebb idő maradt a gyerekekre és a házimunkára.

Az állam gyermekvállalást ösztönző szociálpolitikai intézkedései: *óvodai férőhelyek növelése, 1967-es GYES bevezetése.* Csak kis mértékben lassították a születések csökkenését.

V. SZABADIDŐ ÉS SPORT

Szabad szombat, majd 44 később 40 órás munkaidő bevezetése.

Jelentősen megváltozott a szabadidő eltöltésének módja is.

A közösségi szabadidős tevékenységek visszaszorultak. (együtt tévzés) Az emberek egyre inkább egyedül vagy szűk családi és baráti körben kapcsolódtak ki.

1957 Magyar Televízió 1 csatorna 3-4 órás műsor (táncdalfesztivál)

1960-ban még csak 104 000 tévétulajdonos volt. 1970-ben már 1 768 000, s az évtized közepére szinte minden családban volt egy fekete - fehér készülék.

Rádióelőfizetők száma már 1960-ban elérte a 2 200 000-et, 1970-ben pedig a 2 530 000-et. Köv: a rádió általánosan elterjedté vált.

A sport elvesztette azt a kiemelt támogatottságát, melyet az 1950-es években élvezett. Az 1952-es helsinki olimpián elért teljesítményét - 16 aranyérem - a későbbiekben meg sem közelítette a magyar csapat.

A **tömegsport fejlődése elmaradt** a kívánatostól. Az emberek többsége semmilyen sportot nem űzött, és a táplálkozási szokások mellett ez is szerepet játszott abban, hogy 1986-ban a magyarországi felnőttek 60%-a túlsúlyosnak számított.

VI. FOGYSZTÓI KULTÚRA

A magyar társadalomra a hatvanas évektől nagy hatást gyakorolt a *nyugati fogyasztói kultúra*. A *farmer, a rockzene, a fiúk hosszú hajviselete, a miniszoknya* kezdetben nem csak a hivatalos szervek, de a felnőtt korosztály egy részének a rosszallását is kiváltotta. Ezek az ellenérzések csak lassan, a hetvenes évektől kezdtek oldódni.

hazai ipar => a szocialista tömbön belül sokáig egyedülinek számított, hogy *Magyarországon gyártottak farmernadrágot. (Trapper)*

A nehezen beszerezhető nyugati termékek - *orkánkabát, nejlonharisnya, farmer, rágógumi, lemezek, kazetták, kvarcórák, zsebszámológép* és így tovább - jelentős részben a bevásárló turizmus, vagyis a tömeges méreteket öltő *csempészet* révén kerültek forgalomba.

VII. KULTÚRPOLITIKA

ún. "három T"

A kulturális és művészeti alkotások egy részét **támogatták**, másik részét csak **tűrték**, az "ellenséges" alkotásokat pedig **tiltották**.

Valamennyi kommunista országban hasonló rendszert alakítottak ki. A magyarországi szisztéma sajátossága abban állt, hogy sehol sem szélesedett ki ennyire a "tűrt" kategória.